De wijkverpleging is aan de beurt voor coronavaccinatie. Dat gebeurt grotendeels met het vaccin van AstraZeneca en de universiteit van Oxford.

Wat moet je daarover weten?

tekst **Jeroen Wapenaar** fotografie **iStock/fotomay**

8 vragen over het AstraZeneca-vaccin

1 Hoe werkt het AstraZeneca-vaccin?

Het AstraZeneca-vaccin werkt op een andere manier dan de eerder goedgekeurde mRNA-vaccins van BioNTech/Pfizer en Moderna. Het uiteindelijke doel is wel hetzelfde: het afweersysteem antistoffen laten opbouwen tegen de beruchte spike-eiwitten op het coronavirus. Net als de mRNA-vaccins bevat het AstraZeneca-vaccin een genetische code om deze spike-eiwitten na te bootsen, waardoor het lichaam, als reactie op het vreemde eiwit, antistoffen gaat aanmaken. Die kunnen bij een infectie het virus direct onschadelijk maken.¹

Het AstraZeneca-vaccin is een zogenoemd vectorvaccin: de benodigde code is met DNA-technieken toegevoegd aan een aangepast adenovirus. (adenovirussen komen veel voor en kunnen verkoudheid of griep veroorzaken.) Het uitgekozen adenovirus komt wel voor bij chimpansees, maar niet bij mensen. Het is zo aangepast dat het in menselijke cellen kan komen, maar zich niet kan vermenigvuldigen, en je dus niet ziek kan maken. De volledige naam is AZD1222 of ChAdOx1 nCoV-19 (ChAdOx1 is het verzwakte adenovirus, nCoV-19 staat voor de genetische code).

2 Hoe goed werkt het vaccin?

Het Europees Geneesmiddelenbureau (EMA) gaat momenteel uit van 60%. Iemand die zich met dit vaccin laat vaccineren heeft 60% minder kans op symptomatische covid-19 dan iemand die zich niet laat vaccineren. Dit percentage is gebaseerd op de resultaten van 2 klinische studies, 1 in het Verenigd Koninkrijk en 1 in Brazilië. Van de mensen die 2 doses kregen toegediend (n=5.258) ontwikkelden 64 mensen symptomatische covid-19, tegen 154 in de placebo-groep (n=5.210).²

Hoogleraar vaccinologie Anke Huckriede (Rijksuniversiteit Groningen, UMCG) wijst op een recente analyse waaruit een hogere werkzaamheid naar voren komt. 22 dagen na de eerste dosis zou de werkzaamheid boven de 70% zijn, en de bescherming zou minimaal 3 maanden aanhouden. Een tweede dosis (12 weken na de eerste) zou de werkzaamheid verhogen naar ruim 80%. Deze analyse is nog niet *peer reviewed* (door vakgenoten gecontroleerd). De analyse is dan ook nog niet gepubliceerd in een wetenschappelijk tijdschrift, wel online op een website waar zogenoemde preprints worden gewogen op betrouwbaarheid en transparantie.³

Volgens arts-microbioloog Jean-Luc

Murk, werkzaam in het Elisabeth-Twee-Steden Ziekenhuis in Tilburg en Waalwijk, is het noemen van harde getallen best lastig. 'De grote vraag is: op welk moment begin je te meten met de effectiviteitsdata? En met welke interval tussen vaccinatie 1 en 2? Bij dit vaccin lijkt de effectiviteit toe te nemen als de interval langer wordt, wat allerlei redenen kan hebben, maar zekerheid daarover is er nog niet.'

3 Geldt 60% werkzaamheid voor alle leeftijdsgroepen?

Over de bescherming die het AstraZeneca-vaccin biedt bij 55-plussers doet de EMA nog geen uitspraken, omdat in de beoordeelde studies te weinig 55-plussers deelnamen. 'Dit betekent niet dat het vaccin bij die groep niet zou werken, alleen dat het nog niet bekend is', benadrukt immunoloog Marjolein van Egmond, werkzaam bij het Amsterdam UMC. De opgewekte immuunrespons bij de 55-plussers die aan het onderzoek deelnamen was wel vergelijkbaar met de immuunrespons bij mensen van 18-55 jaar, schrijft de Nederlandse Gezondheidsraad. Daarom laat het Nederlandse kabinet mensen tot 65 jaar toch vaccineren met het AstraZeneca-vaccin.

De Belgische overheid gebruikt dit

vaccin voorlopig niet voor 55-plussers.

4 Hoe is de werkzaamheid tegen ernstige covid-19?

Er zijn sterke aanwijzingen dat de werkzaamheid tegen ernstige covid-19 hoger is dan 60%, zeggen Van Egmond en Huckriede. De eerder genoemde nieuwste analyse spreekt van 85% tot 100% bescherming tegen ernstige ziekte, ziekenhuisopname en overlijden. Wel is het nog wachten op officiële publicaties, benadrukt Murk, en ook noemt hij de onderzoeksgroepen nog vrij klein voor harde conclusies. 'Het ligt in de lijn der verwachting dat dit vaccin ons een dermate goede voorsprong geeft dat het aantal opnames vermindert.'

5 En de bescherming tegen varianten?

Uit een nog niet peer reviewed deelonderzoek zou blijken dat het vaccin nauwelijks beschermt tegen een in Zuid-Afrika veelvoorkomende variant van het oorspronkelijke virus. Het onderzoek ging over 2.000 mensen van gemiddeld 31 jaar, en het vaccin zou niet beschermen tegen 'milde tot gemiddelde' symptomen. 'Omdat jonge mensen vrijwel nooit ernstige covid-19 krijgen waarvoor ziekenhuisopname nodig is, kunnen we

nog niet zeggen of het vaccin dit kan voorkomen', zegt Van Egmond. Tegen de Britse variant lijkt het vaccin goed te beschermen, zeggen Huckriede, Van Egmond en Murk.⁴ Fabrikanten passen hun coronavaccins waar mogelijk aan varianten aan.

6 Wat zijn contra-indicaties en andere aandachtspunten?

Hiervoor gelden dezelfde aanbevelingen als bij de eerder goedgekeurde mRNA-vaccins:

- Niet vaccineren bij ernstige/onmiddellijke allergische reactie op bestanddeel vaccin of eerdere toediening vaccin.
- Alle gevaccineerde personen 15 minuten observeren, want nieuw vaccin.
- Vaccinatie uitstellen bij koorts (>38,5°C).
- Thuisblijven bij klachten passend bij covid-19.
- Na besmetting met covid-19 wachten met vaccineren tot 4 weken na begin symptomen, (zodat helder blijft waar klachten door veroorzaakt worden) tenzij verslechtering gezondheidstoestand.
- Na behandeling met monoklonale antistoffen 2-3 maanden wachten tot vaccinatie, omdat het afweersysteem anders mogelijk nog onvoldoende antistoffen kan opbouwen.

- Bij voorkeur ná zwangerschap vaccineren, zwangere zorgverleners kunnen zich in overleg met bedrijfsarts/gynaecoloog wel laten vaccineren.
- Ook het AstraZeneca-vaccin toedienen gaat intramusculair. Bij verhoogde bloedingsneiging gelden voorzorgsmaatregelen.⁵

7 Moet vaccineren in eigen tijd?

In principe wel. 'Alleen als het echt nodig is dat iemand zich, in overleg met de werkgever, in werktijd laat prikken, worden de uren doorbetaald', staat op [Rijksoverheid.nl](https://rijksoverheid.nl). Over het declareren van reiskosten maken zorgverleners en werkgevers onderling afspraken.

8 Wat kun je verder verwachten?

De vaccinatie van medewerkers in de wijkverpleging gaat via de GGD. Je krijgt de uitnodigingsbrief via je werkgever, daarin staat op welke priklocatie je terecht kunt. Er zit ook een gezondheidsverklaring bij die je ingevuld moet meenemen. Afgaande op de berichten van verpleegkundigen op social media krijg je de tweede dosis mogelijk pas 12 weken na de eerste. Volgens een woordvoerder van het RIVM krijgen wijkverpleegkundigen en verpleegkundigen in de wijk ouder dan 65 het vaccin van BioNTech/Pfizer.⁶

Noten

- 1 Voor uitleg over mRNA-vaccins: Wapenaar J, Coronavaccinatie: hoe lang ben je beschermd en 13 andere vaccinatievragen, 25 januari 2021, [Nursing.nl](https://nursing.nl).
- 2 Summary of opinion 2021, [Nursing.nl](https://nursing.nl).
- 3 Preprint 'Single Dose Administration, And The Influence Of The Timing Of The Booster Dose On Immunogenicity And Efficacy Of ChAdOx1 nCoV-19 (AZD1222) Vaccine', 1 februari 2021 gepubliceerd op papers.ssrn.com.
- 4 Vooral gebaseerd op de Preprint 'Efficacy of ChAdOx1 nCoV-19 (AZD1222) Vaccine Against SARS-CoV-2 VOC 202012/01 (B.1.1.7)', 4 februari 2021, op papers.ssrn.com.
- 5 Zie voor meer info de Uitvoeringsrichtlijn voor covid-19-vaccinatie op lci.rivm.nl.
- 6 De vaccinatiestrategie verandert regelmatig, houd op rijksoverheid.nl het overzicht 'Volgorde vaccinatie zorgmedewerkers' in de gaten.